

Rondblik

Ontwikkelingswerk - ICRE-2004

H. van Leeuwen

Van 10 tot 12 mei 2004 werd in conferentieoord De Werelt in Lunteren een internationale conferentie over gereformeerd onderwijs (International Conference of Reformed Education, ICRE) gehouden. De deelnemerslijst vermeldde zeventig mensen die betrokken zijn bij gereformeerd onderwijs, ergens in de wereld. Er waren nogal wat Nederlanders bij: vanuit het primair en voortgezet onderwijs, en ook namens de PABO, andere GH-opleidingen en het GPC in Zwolle. Ook de onderwijsorganisaties Concent en VakGMV waren aanwezig. De buitenlanders kwamen - in alfabetische volgorde - uit Canada, Tasmanië, Verenigde Staten, West-Australië, Zuid-Afrika en Zuid-Korea.

Het programma was drie dagen lang gevuld met bijdragen rond zes thema's: *Uitgangspunten en doelstellingen, Ontwikkelingsgericht onderwijs, Ouderbetrokkenheid, Kindbeeld en pedagogiek, Toerusting van docenten, Toekomst voor de gereformeerde richting*. De bedoeling van deze bijdrage is niet om een compleet verslag van de conferentie te geven. Wel wil ik een aantal ervaringen van deze intensieve driedaagse doorgeven, omdat er naar mijn mening iets belangrijks gebeurd is daar in Lunteren. Het was een onderdeel van een veel breder proces van bezinning over gereformeerd onderwijs.

Beelden uit de wereld

Als initiatiefnemers hebben we ons wel eens afgevraagd waar we eigenlijk aan waren begonnen. Het is nogal wat, om mensen *from all over the world* bij elkaar te halen om ze met elkaar te laten praten over hetzelfde onderwerp vanuit heel verschillende achtergronden. Achteraf is gebleken dat onze zorg onnodig was. Uit reacties is zonneklaar dat de deelnemers terugkijken op een goede conferentie, die er in elk geval aan bijgedragen heeft dat er kennismaking, ontmoeting, uitwisseling en bemoediging kon zijn. Er bleek een behoorlijke diversiteit te zijn, die echter herkenning en erkenning niet in de weg stond. Er kon een raamwerk geformuleerd worden waarbinnen gereformeerd onderwijs - menselijkerwijs gesproken - toekomst heeft, met een gemeenschappelijke grondslag waarop een eigen uitwerking gegeven moet worden in de verschillende praktijksituaties die er nu eenmaal zijn.

De oorsprong van al het gereformeerd onderwijs is dezelfde (met uitzondering van dat in Zuid-Korea, dat een heel eigen, jonge historie heeft): de inzichten die groeiden als vrucht van de Vrijmaking, hebben geleid tot de 'eigen scholen', die door emigranten in de jaren vijftig werden meegenomen naar hun nieuwe vaderland.

De praktijk is verschillend: politiek-maatschappelijk, sociaal en onderwijskundig.

- In Nederland kennen we een door de overheid erkende richting die volledig bekostigd wordt. In het buitenland is die erkenning er vaak ook wel, maar zonder de consequentie van (volledige) bekostiging. Dat heeft voordelen: de ouders (en anderen!) zijn sterk betrokken bij de school die ze voor een belangrijk deel zelf in stand houden. Die betrokkenheid is in de Nederlandse situatie steeds lastiger concreet in te vullen, anders dan op het niveau van de ouder die betrokken is bij het onderwijs aan z'n eigen kind. Dat bevordert uiteindelijk een betrokkenheid als consument die belangen afweegt en kwaliteit zelfs uitspeelt tegen identiteit.
- De gereformeerde school heeft zich in Nederland gesetteld. De school heeft een eigen plek in het totaal van alles wat binnen de gereformeerde gemeenschap georganiseerd is in de afgelopen halve eeuw. Anders gezegd: de school is geëmancipeerd. Daarmee is een belangrijk aspect ter discussie gekomen: is de school nog wel van de ouders/leden? Wat is er nog over van de zogenoemde triangelgedachte: de sterke samenhang tussen gezin, kerk en school als basis onder de gereformeerde school? Door buitenlandse broeders en zusters werd soms geschokt gereageerd op discussies die we hier in alle vrijmoedigheid voeren.

- Het onderwijssysteem waarmee onze buitenlandse zusterscholen werken, is het Angelsaksische systeem. Een kenmerk daarvan is, dat alle leerlingen bij elkaar in de klas blijven, ook in de hogere leerjaren (*high school*). Binnen zo'n heterogene groep wordt op verschillende *levels* gewerkt, en dat kan per leerling en per vak verschillen. In Nederland daarentegen wordt in elk geval vanaf de middelbare school gewerkt met een systeem van richtingen, waarin leerlingen in behoorlijk homogene groepen onderwijs volgen.

Wat is dat: gereformeerd?

In dezelfde periode waarin de conferentie plaatsvond, schreven twee predikanten¹ in het NEDERLANDS DAGBLAD over het begrip 'gereformeerd'. Zij noemen twee belangrijke karakteristieken:

- de basis van alles (de grondslag) wordt gevormd door de Bijbel en de gereformeerde confessie (de drie formulieren van eenheid);
- er is geen wezenlijke scheiding tussen wat je in de kerk doet en wat je in allerlei andere situaties doet (mensen uit één stuk).

Deze karakteristieken zijn ook heel bruikbaar als het over de gereformeerde school gaat.

Voor een oppervlakkige toeschouwer is de gereformeerde school 'de school van de vrijgemaakten'. Daarmee is dan meteen bepaald wie er mogen meedoen, als leerkracht, als leerling of als ouders/verenigingslid. Het gaat om kerkelijk gebonden onderwijs, dát is het kenmerkende van de gereformeerde richting; veel meer valt er niet over te zeggen. Ik denk, dat deze redenering door velen gevolgd wordt. Het is meteen ook een gemakkelijk argument om aan te geven dat het zo langzamerhand wel een beetje achterhaald begint te worden. We hebben, zo is dan al gauw de conclusie, behoefte aan een nieuw concept voor de gereformeerde school, anders zal er geen toekomst zijn.

Ik ben ervan overtuigd, dat deze benadering geen recht doet aan de werkelijkheid. Je moet er soms wel moeite voor doen, om duidelijkheid te krijgen over hoe er nu echt over gedacht en mee gewerkt wordt, met die gereformeerde identiteit. Een driedaags internationaal congres is zo'n onderneming die moeite kost; maar het was de moeite waard. Want de conclusie was heel helder: gereformeerd onderwijs heeft een duidelijke, eigen identiteit, en het is de moeite waard om daar ook de komende vijftig jaar voor te blijven gaan!

Kenmerkend voor de gereformeerde school is de binding aan Schrift en belijdenis, in leer en leven.

Van daaruit wordt een visie geformuleerd op mensen, kinderen, opvoeding, leren, omgaan met verschillen, toerusting enzovoorts. Van de mensen die erbij betrokken zijn - actief, als werkers of bestuurders, misschien meer op afstand als 'belanghebbenden' -, betekent dit dat ze in de praktijk de dingen willen doen zoals dat van hen als christenen gevraagd wordt.²

Raamwerk

Ik schreef het al eerder in deze bijdrage: er kon tijdens de conferentie een raamwerk geformuleerd worden waarbinnen gereformeerd onderwijs - menselijkerwijs gesproken - toekomst heeft. Met inbreng van alle aanwezigen is een aantal kernpunten vastgesteld, met name gericht op het primair en voortgezet onderwijs. Het leverde de volgende karakterisering op, niet goed uitgewerkt in mooie volzinnen maar wel met duidelijkheid over drie belangrijke vragen: wie, wat en waartoe. De vierde vraag gaat over het hoe; dit zal vanuit de eigen situatie moeten worden ingevuld, uiteraard binnen de aangegeven kaders.

Gereformeerd onderwijs: wie?

- voor kinderen van Gods verbond;
- onder verantwoordelijkheid van hun ouders, in samenwerking met de kerkgemeenschap van Jezus Christus;
- door gelovige en professionele leerkrachten.

Gereformeerd onderwijs: wat?

- Gods unieke kinderen (op)leiden door middel van ontwikkelingsgericht onderwijs in Gods Woord en werk.

Gereformeerd onderwijs: waartoe?

- tot eer van God: God en de naaste liefhebben;
- Christus volgen;
- verantwoordelijkheid in gehoorzaamheid aan God.

Deze kernpunten geven duidelijk aan waarom het over *gereformeerde* scholen gaat. Op de basis van Schrift en belijdenis werken mensen die vanuit de eenheid van leer en leven met onderwijs bezig zijn.

Toekomst onzeker?

Deze kernpunten moeten nader uitgewerkt worden. En wel op meerdere niveaus.

- In Nederland geeft Concent op dit moment leiding aan de discussie om ‘de gereformeerde richting’ te omschrijven. Dat is voor de Nederlandse situatie van belang, met het oog op de benodigde duidelijkheid in politiek en maatschappelijk opzicht. Het zal een enigszins abstract verhaal blijven, met juridische aspecten. Maar er wordt aan meegewerkt door mensen vanuit de schoolpraktijk; dat geeft voldoende waarborg voor een verhaal met praktische waarde.
- De boven omschreven kaders moeten ingevuld worden. Dat gebeurt op het niveau van de individuele school. Daar zullen best de nodige verschillen gaan ontstaan. Dat is op zichzelf geen enkele reden tot zorg; die verschillen zijn er nu trouwens ook. Je zult moeten inspelen op de eigen situatie, die in een aantal opzichten uniek is. Ook in die zin moet recht gedaan worden aan verschillen. Tegelijk moet bewaakt worden dat je daarbij de kaders van ‘gereformeerd onderwijs’ niet te buiten gaat.
- In praktisch opzicht is er nog veel te doen. Het onderwijs wordt immers gegeven door leerkrachten; door mensen met alle diversiteit die daarbij aan de orde is. De toerusting van die gereformeerde leerkrachten is dus van levensbelang voor het voortbestaan van de gereformeerde school. Zijn zij er voldoende van doordrongen wat er op het spel staat? Hebben ze voldoende bagage meegekregen om hun werk goed te kunnen doen? Is dat in de opleiding voldoende aan de orde geweest, of is extra vorming nodig? De punten personeelsbeleid en lerarenopleiding komen hiermee in beeld. Werk dus voor de schoolleiders binnen de eigen school, én een punt van gezamenlijke aanpak, namelijk het ontwikkelen van vormingsmodules met name voor (aanstaande) leerkrachten binnen het voortgezet onderwijs.

Ik ben blij dat ICRE-2004 voor veel deelnemers een positieve ervaring is geweest. Dat blijkt overduidelijk uit de evaluaties, direct na afloop en na enige tijd.

Positief, omdat er niet alleen in grote eenstemmigheid is nagedacht, maar ook omdat er daadwerkelijk dingen in gang zijn gezet. Er was al veel gaande in de scholen, mede dankzij stimulansen vanuit PABO en GPC;³ de conferentie heeft impulsen opgeleverd om daar gericht mee verder te gaan.

En zelfs wordt voorzichtig gedacht over een vervolg, maar zover is het nog lang niet. Allerlei vragen moeten nog beantwoord worden: *wanneer? waar? voor wie? waarover?* Hopelijk komt het wel zover. Intussen gaat het ontwikkelingswerk verder: ontwikkeling van het gereformeerde onderwijs. Het is een geweldige stimulans om uit eigen ervaring te mogen weten: we staan daarin niet alleen, en we kunnen veel aan elkaar hebben, als internationale burgers van Gods koninkrijk.

Noten:

- ^{1.} De predikanten A. van der Sloot en J. Wesseling schreven een bijdrage onder de titel ‘Gereformeerd zijn betekent loyale binding aan belijdenis’.
- ^{2.} In DE REFORMATIE van 26 juni 2004 schreef Jetze Baas nog een helder artikel over de relatie tussen school, gezin en kerk.
- ^{3.} Zie ook het artikel over ‘Anders Adapief’ in NADER BEKEKEN van juni 2004, geschreven door drs. W. Hoksbergen.